

Zaprimljeno: 20.11.2008.

Izvorni znanstveni članak

UDK: 376.5

RIZIČNA PONAŠANJA MLADIH I NJIHOVA PERCEPCIJA OČEKIVANIH POSLJEDICA ZA RIZIČNA PONAŠANJA OD STRANE RODITELJA

Martina Ferić Šlehan**Josipa Mihić****Neven Ricijaš**Odsjek za poremećaje u ponašanju
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

SAŽETAK

Cilj rada je utvrditi razlike u manifestiranju rizičnih ponašanja mladih s obzirom na spol ispitanika i razred koji pohađaju te utvrditi procjenjuju li mladi različito vjerojatnost discipliniranja za rizična ponašanja od strane roditelja s obzirom na spol i razred koji pohađaju. U istraživanju je sudjelovalo 498 srednjoškolaca. Podaci su obrađeni deskriptivnom analizom, Hi-kvadrat testom te složenim analizama varijance 2x4 (spolxrazred). Analiza razlika uključivanja u rizična ponašanja u zadnjih 12 mjeseci s obzirom na spol pokazala je kako postoje razlike u izvještavanju o nasilnom ponašanju i činjenju kaznenih djela, pri čemu muški ispitanici izvještavaju o češćem uključivanju u navedena ponašanja. S obzirom na razred koji ispitanici pohađaju, značajne razlike u učestalosti uključivanja u rizična ponašanja dobivene su za konzumaciju alkohola i neodgovorno seksualno ponašanje u što se češće uključuju učenici viših razreda. Analizom podataka je utvrđeno kako roditelji češće discipliniraju žensku djecu te djecu niže kronološke dobi (početak pohađanja srednje škole). Dobiveni podaci skreću pozornost na svojevrsnu neusklađenost učestalosti roditeljskog discipliniranja i učestalosti uključivanja mladih u rizična ponašanja.

Ključne riječi: rizična ponašanja, mladi, roditelji, discipliniranje

UVOD

Rad se temelji na istraživanju provedenom u okviru znanstvenog projekta «Zajednice koje brinu kao model prevencije poremećaja u ponašanju», voditeljice prof. dr.sc. Josipe Bašić. Projekt se provodio od 2003. godine na Sveučilištu u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu u suradnji s Upravnim odjelom za zdravstvo i socijalnu skrb Istarske županije. Projektom su obuhvaćena četiri šira lokaliteta: Labin, Kršan, Sv. Nedjelja; Pazin, Tinjan, Sv. Petar u Šumi; Poreč, Vrsar, Višnjani, Pula; Medulin te Svetvincent. Rad na projektu je pratio korake (1) spremnost i mobilizacija zajednice za prevenciju, (2) procjena potreba u zajednici, (3) procjena resursa u zajednici, (4) stvaranje prioriteta na lokalitetu, (5) razvoj, implementacija i evaluacija

postojećih/novih programa prevencije te (6) evaluacija modela prevencije poremećaja u ponašanju. Navedenim projektom su obuhvaćena prva četiri koraka, dok se rad na posljednja dva koraka (koraci 5 i 6) nastavio u projektu «Zajednice koje brinu - razvoj, implementacija i evaluacija modela prevencije poremećaja u ponašanju u zajednici»¹.

Rezultati prikazani u ovom radu prikupljeni su unutar koraka (2) - procjena potreba.

Rizična ponašanja mladih

Rizična ponašanja mladih pojava su određena opasnostima ili negativnim ishodima u smislu zdravlja, te psihosocijalnog i kognitivnog funkcioniranja u odrasloj dobi. Mnogi autori (Centres for Disease Control and Prevention, 1996; Dinwiddie, 1994; Kann

¹ Projekt je financiran od MZOŠ-a i Istarske županije, izvodi se u suradnji Sveučilišta u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet i Upravnog odjela za zdravstvo i socijalnu skrb Istarske županije, voditeljica prof.dr.sc. Josipa Bašić

i sur., 1993, prema Stevens i Griffin, 2001) navode kako su mladi sve češće uključeni u ponašanja koja ugrožavaju njihovo fizičko i mentalno zdravlje te vlastitu sigurnost, kao i sigurnost osoba u njihovom okruženju. Kao visoko rizična ponašanja mladih Dryfoos (1990) navodi delinkventno ponašanje, zlouporabu alkohola i droga, nasilničko ponašanje, napuštanje škole te rizično seksualno ponašanje. Autorice Bašić i Ferić (2004) sumiraju nalaze mnogih studija u kojima su najčešće identificirana rizična ponašanja djece i mladih zlouporaba alkohola i psihoaktivnih tvari, rano stupanje u spolne odnose te napuštanje škole.

Istraživanja su ukazala kako postoje određene razlike u uključivanju u rizična ponašanja s obzirom na spol mladih. Stevens i Griffin (2001) tako nalaze da dječaci ranije iskazuju rizična ponašanja od djevojčica. Fagan i suradnici (2007) ističu kako podaci svjetskih istraživanja nalaze da su osobe muškog spola dvostruko češće sklonije iskazivanju delinkventnog ponašanja od osoba ženskog spola. Dječaci su skloniji konzumiranju alkohola, antisocijalnom ponašanju, kockanju te nasilničkom ponašanju (Scales, 1999). Izvješće europskog istraživanja u školama - ESPAD (Kuzman i sur., 2008) o pušenju, pijenju i uzimanju droga kod mladih, provedeno u 36 zemalja, uključujući i Hrvatsku, za 2007. godinu pokazuje kako u većini zemalja dječaci učestalije konzumiraju alkohol od djevojčica, međutim da je i kod djevojčica primjetan trend porasta konzumacije alkohola. S obzirom na nasilničko ponašanje, značajan broj istraživanja ukazuje na to da su dječaci skloniji nasilničkom ponašanju od djevojčica (Olweus, 1998, prema Buljan-Flander i sur., 2007). Studije nalaze kako su dječaci skloniji direktnom, fizičkom nasilju, dok još uvijek nedostaju saznanja o spolnim razlikama iskazivanja verbalnog nasilništva (Dake, 2003, prema Buljan-Flander i sur., 2007), iako određeni broj autora ističe kako su tom obliku nasilja sklonije djevojčice (Crick i Gotpeter, 1995; Puttalaz i sur., 2007, prema Marušić, Pavin-Ivanec, 2008).

S obzirom na dob, Stevens i Griffin (2001) ističu kako se rizična ponašanja mladih u ozbiljnim oblicima javljaju već u dobi od 11 godina, dok s višom kronološkom dobi rizična ponašanja postaju sve učestalija. ESPAD istraživanje (Kuzman i sur., 2008) provedeno u Hrvatskoj 2007. godine utvrđuje kako postoji značajan porast konzumacije alkohola s prelaskom iz 1. u 2. razred srednje škole, kod oba spola. Isto istraživanje potvrđuje i trend porasta konzumacije marihuane od 1. do 4. razreda srednje škole, za ispitanike oba spola. Kada je

riječ o upuštanju u spolne odnose, Dabo i suradnici (2008) istraživanjem na uzorku srednjoškolaca, polaznika 2. razreda srednjih škola, utvrđuju kako je najviše spolno aktivnih adolescenata prvi spolni odnos imalo u dobi od 16 godina. S obzirom na korištenje sredstava zaštite, 69.2% mladih rabi kondom, hormonalna kontracepcijska sredstva 10.5%, dok gotovo 20% spolno aktivnih adolescenata ne koristi nikakvu metodu zaštite.

Rezultati studije Stevensa i Griffina (2001) upućuju na to da mladi češće iskazuju višestruka rizična ponašanja nego pojedino, izdvojeno, rizično ponašanje. Najčešće višestruke kombinacije rizičnih ponašanja uključuju pijenje alkohola i zlouporabu psihoaktivnih tvari, rizična seksualna ponašanja te neki oblik fizičke agresije.

Neka obilježja roditeljskog ponašanja i rizična ponašanja djece i mladih

Sartor i Youniss (2002) su identificirali tri dimenzije socijalizacije potrebne za zdravi razvoj djece i mladih: (1) povezanost sa značajnim osobama, (2) roditeljsku kontrolu ponašanja te (3) prikladnu autonomiju djeteta u odnosu na dob. Houge, Liddle i Johnson-Leckrone (2002) kao čimbenike koji predstavljaju najveći rizik za razvoj antisocijalnog ponašanja, a «nose» ih roditelji ili obitelj, navode nedostatan nadgledanje djece, nedosljednu disciplinu, visoku razinu konflikata u obitelji, neučinkovitu komunikaciju i rješavanje problema, nedostatak ulaganja roditelja u odnos s djecom te posljedično nisku razinu privrženosti. Slično govore i Lefkowitz i suradnici (1977, prema Pillay, 1998) koji otkrivaju da je nedosljedna disciplina i odbačenost od strane roditelja povezana s poremećajima u ponašanju uključujući laganje, krađe, bježanje od kuće i agresivno ponašanje. Nadalje, istraživanja pokazuju kako su poremećaji u ponašanju djece i mladih značajno povezani s nedostacima u roditeljskoj odgovornosti i ponašanju kao što su neadekvatno i nedovoljno provođenje vremena s djecom, neadekvatna supervizija roditelja, te nezainteresiranost za aktivnosti u koje je dijete uključeno s vršnjacima (Frick i Jakson, 1993, Loeber i Stouthamer-Loeber, 1986, prema Pillay, 1998). Raboteg-Šarić, Sakoman i Brajša-Žganec (2002) kao najprediktivniji čimbenik za uključivanje djece i mladih u rizična ponašanja navode nedostatak roditeljskog nadzora.

S druge strane, Aquilino i Supple (2001) navode kako gruba disciplina te prisilni načini odgoja također mogu predstavljati rizik za uključivanje

u rizična ponašanja. Isti autori utvrđuju da je prisila kao način odgoja povezana s neprijateljskim ponašanjem u ranoj odrasloj dobi te da su adolescenti koji su imali pretjerano stroge roditelje češće koristili droge i alkohol. Slično nalaze Peiser i Heaven (1996, prema Jewell i Stark, 2003) ističući rigidne oblike discipline (učestalo kažnjavanje) kao korelate s većom stopom delinkventnog ponašanja djece i mladih.

Neka obilježja roditeljskog ponašanja s obzirom na spol i dob djeteta

Kada je riječ o postojanju razlika u roditeljskom nadzoru i podršci s obzirom na spol i dob djeteta, postoje brojna neslaganja stručnjaka. Dio autora tvrdi kako razlike u nadzoru s obzirom na spol djece nisu značajne, posebice kada se radi o djeci starije dobi (Burger i sur., 1975; Kuterovac-Jagodić i Keresteš, 1997; Shek, 1995; prema Keresteš, 2001), dok s druge strane Sartor i Youniss (2002) utvrđuju kako djevojke ipak izvještavaju o višim razinama podrške od strane roditelja, te većem socijalnom i školskom nadgledanju nego mladići. Keresteš (2001) u uzorku starijih osnovnoškolaca također utvrđuje da očevi i majke «čvršće» kontroliraju dječake nego djevojčice, kako kroz dimenziju bihevioralne, tako i kroz dimenziju psihološke kontrole.

Mnoga neslaganja su prisutna i u zaključivanju o tome dolazi li s djetetovim ulaskom u razdoblje adolescencije do porasta ili do smanjenja roditeljske kontrole. Dok su McNally i suradnici (1991, prema Keresteš, 2001) longitudinalnim istraživanjem utvrdili porast roditeljske kontrole u razdoblju od djetetove sedme/osme pa do petnaeste/šesnaeste godine, uz osobito izrazit porast u dobi od 15-16 godina, Schludermann i Schludermann (1983, prema Keresteš, 2001) izvještavaju o slabijoj bihevioralnoj i psihološkoj kontroli roditelja starijih adolescenata (17 godina) u odnosu na roditelje mladih adolescenata (13-15 godina). Dio autora (Burger i suradnici, 1975; Armentrout i Burger, 1972; prema Keresteš, 2001) ipak nalazi da kod djece osnovnoškolskog uzrasta s porastom dobi slabi roditeljska psihološka kontrola, dok kontrola djetetova ponašanja (bihevioralna kontrola) raste.

Ciljevi i hipoteze istraživanja

Postoje dva osnovna cilja ovog dijela istraživanja:

Prvi cilj je utvrditi postoje li razlike u manifestiranju rizičnih ponašanja mladih s obzirom na spol i razred koji pohađaju.

Drugi je cilj utvrditi procjenjuju li mladi različito vjerojatnost discipliniranja za rizična ponašanja od strane roditelja s obzirom na spol i razred koji pohađaju.

U skladu s definiranim ciljevima, postavljene su četiri istraživačke hipoteze:

H1: Postoje razlike u manifestiranju rizičnih ponašanja mladih s obzirom na spol, na način da se dječaci češće upuštaju u rizična ponašanja u odnosu na djevojke.

H2: Postoje razlike u manifestiranju rizičnih ponašanja mladih s obzirom na razred koji ispitanici pohađaju, na način da učenici viših razreda srednje škole manifestiraju više rizičnih ponašanja.

H3: Postoje razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za rizična ponašanja mladih od strane roditelja s obzirom na spol, na način da djevojke percipiraju vjerojatnost za discipliniranjem većom u odnosu na dječake.

H4: Postoje razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za rizična ponašanja mladih od strane roditelja s obzirom na razred koji mladi pohađaju, na način da učenici prvog razreda procjenjuju vjerojatnost za discipliniranjem većom od učenika četvrtih razreda.

METODE RADA

Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika (slučajni stratificirani uzorak) čine mladi (N=489) iz 13 srednjih škola u Istarskoj županiji (Labin - 1 SŠ, Pazin - 2 SŠ, Poreč - 2 SŠ, Pula 8 SŠ). Uzorak je ravnomjerno je raspoređen prema spolu (225/46% učenika i 264/54% učenica), i razredu koji su pohađali (127/26.0% pohađa prvi razred, 148/30.3% pohađa drugi razred, 130/26.6% pohađa treći razred te njih 84/17.2% četvrti razred srednje škole) te većina mladih živi u cjelovitim obiteljima (427/87.3%). Ispitivanje je vršeno u srednjim školama krajem 2004. godine te su ga koordinirali stručni suradnici škola.

Uzorak varijabli

U istraživanju je korišten dio *Upitnika za mlade* (224 varijable, modificiran prema «Upitniku za adolescente», Adolescent Survey, Texas A&M University, SAD). Upitnik pokriva procjenu zajednice, obitelji, vršnjaka, škole, rizičnih ponašanja/stavova o rizičnim ponašanjima.

S obzirom na temu ovog rada, prikazani su rezultati dobiveni obradom dijelova upitnika koji se odnose na

učestalost manifestacije rizičnih ponašanja (nasilno ponašanje, neopravdano izostajanje iz škole, konzumacija alkohola, konzumacija droga, činjenje kaznenih djela, neodgovorno seksualno ponašanje) u zadnjih 12 mjeseci te procijenjenu vjerojatnost discipliniranja od strane roditelja u slučaju takvih ponašanja.

Metode obrade podataka

Uz osnovu statistiku, podaci su obrađeni Hi-kvadrat testom kako bi se utvrdilo postoje li razlike u uključivanju u rizična ponašanja prema spolu te s obzirom na razred koji ispitanici pohađaju. Složene analize varijance 2x4 (spolxrazred) korištene su kako bi se dobio uvid u eventualne razlike u percepciji vjerojatnosti discipliniranja od strane roditelja za uključivanje u rizična ponašanja s obzirom na spol i razred koji ispitanici pohađaju.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Razlike u manifestiranju rizičnih ponašanja mladih s obzirom na spol i razred ispitanika

Kako bi se utvrdile razlike u manifestiranju rizičnih ponašanja prema spolu i s obzirom na razred koji mladi pohađaju provedeni su Hi-kvadrat testovi za svaku pojedinu varijablu, odnosno svako pojedino rizično ponašanje.

Prva varijabla se odnosila na učestalost **nasilnog ponašanja** u zadnjih 12 mjeseci („U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si se potukao/la?“). Rezultati pokazuju značajnu razliku (Hi-kvadrat = 46.627; sig=.000) u učestalosti nasilnog ponašanja s obzirom na spol (Tablica 1.) u korist muških ispitanika, dok

s obzirom na razred koji ispitanici pohađaju nema značajnih razlika (Hi-kvadrat = 13.694; sig=.321).

Iz Tablice 1. je vidljivo da 76.1% mladih izvještava kako se nijedanput nije potuklo u zadnjih 12 mjeseci (28.6% dječaka i 47.4% djevojaka), njih 13.5% izvještava da su se potukli jedanput (10.4% dječaka i 3.1% djevojaka), 2-3 puta njih 6.7% (4.3% dječaka i 2.5% djevojaka), 4-5 puta njih 1.4% (0.8% dječaka i 0.6% djevojaka), te više od 6 puta njih 2.2% (1.8% dječaka i 0.4% djevojaka). Podaci pokazuju kako dječaci izvještavaju da su se češće upuštali u ovakav oblik nasilničkog ponašanja od djevojaka.

Na varijabli „U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si učinio/la kazneno djelo?“ također postoje značajne razlike po spolu (Hi-kvadrat = 11.920; sig=.018) u korist muških ispitanika, dok s obzirom na razred koji ispitanici pohađaju nema razlike (Hi-kvadrat = 14.169; sig=.291).

Iz Tablice 2. vidljivo da je **činjenje kaznenih djela** prisutno u oko 10% uzorka. Naime, 89.4% cjelokupnog uzorka izvještava da nije počinilo kazneno djelo u zadnjih 12 mjeseci, a od toga 38.9% dječaka i 50.5% djevojaka. Jedanput je kazneno djelo počinilo 6.3% ukupnog uzorka (3.9% dječaka i 2.5% djevojaka), 2-3 puta njih 2.2% (1.6% dječaka i 0.6% djevojaka), 4-5 puta njih 1.2% (1.0% dječaka i 0.2% djevojaka) te više od 6 puta njih 0.8% (0.6% dječaka i 0.2% djevojaka).

S obzirom na učestalost **konzumacije alkohola** („U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si pio/la alkohol?“) nema značajnih razlika po spolu

Tablica 1. Hi-kvadrat test - razlike u učestalosti nasilnog ponašanja mladih s obzirom na spol

		U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si se potukao/la?					ukupno
		više od 6x	4 -5x	2 -3x	1x	0 x	
muški	N	9	4	21	51	140	225
	% spol	4.0	1.8	9.3	22.7	62.2	100.0
	% varijabla	81.8	57.1	63.6	77.3	37.6	46.0
	% ukupno	1.8	0.8	4.3	10.4	28.6	46.0
ženski	N	2	3	12	15	232	264
	% spol	0.8	1.1	4.5	5.7	87.9	100.0
	% varijabla	18.2	42.9	36.4	22.7	62.4	54.0
	% ukupno	0.4	0.6	2.5	3.1	47.7	54.0
ukupno	N	11	7	33	66	372	489
	% spol	2.2	1.4	6.7	13.5	76.1	100.0
	% varijabla	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	% ukupno	2.2	1.4	6.7	13.5	76.1	100.0

Hi-kvadrat = 46.627; sig = .000

Tablica 2. *Hi-kvadrat test - razlike u činjenju kaznenih djela s obzirom na spol*

		U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si učinio/la kazneno djelo?					ukupno
		više od 6x	4 -5x	2 -3x	1x	0 x	
muški	N	3	5	8	19	190	225
	% spol	1.3	2.2	3.6	8.4	84.4	100.0
	% varijabla	75.0	83.3	72.7	61.3	43.5	46.0
	% ukupno	0.6	1.0	1.6	3.9	38.9	46.0
ženski	N	1	1	3	12	247	264
	% spol	0.4	0.4	1.1	4.5	93.6	100.0
	% varijabla	25.0	16.7	27.3	38.7	56.5	54.0
	% ukupno	0.2	0.2	0.6	2.5	50.5	54.0
ukupno	N	4	6	11	31	437	489
	% spol	0.8	1.2	2.2	6.3	89.4	100.0
	% varijabla	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	% ukupno	0.8	1.2	2.2	6.3	89.4	100.0

Hi-kvadrat = 11.920; sig =.018

Tablica 3. *Hi-kvadrat test - razlike u konzumiranju alkohola mladih s obzirom na razred ispitanika*

		U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si pio/la alkohol?					ukupno
		više od 6x	4 -5x	2 -3x	1x	0 x	
1. razred	N	30	16	24	16	41	127
	% razred	22.6	12.6	18.9	12.6	32.3	100.0
	% varijabla	17.4	27.1	23.5	30.8	39.4	26.0
	% ukupno	6.1	3.3	4.9	3.3	8.4	26.0
2. razred	N	63	14	31	18	22	148
	% razred	42.6	9.5	20.9	12.2	14.9	100.00
	% varijabla	36.6	23.7	30.4	34.4	21.2	30.3
	% ukupno	12.9	2.9	6.3	3.7	4.5	30.3
3. razred	N	47	16	29	12	26	130
	% razred	36.2	12.3	22.3	9.2	20.0	100.0
	% varijabla	27.3	27.1	28.4	23.1	25.0	26.6
	% ukupno	9.6	3.3	5.9	2.5	5.3	26.6
4. razred	N	32	13	18	6	15	84
	% razred	38.1	15.5	21.4	7.1	17.9	100.0
	% varijabla	18.6	22.0	17.6	11.5	14.4	17.2
	% ukupno	6.5	2.7	3.7	1.2	3.1	17.2
ukupno	N	172	59	102	52	104	489
	% razred	35.2	12.1	20.9	10.6	21.3	100.0
	% varijabla	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	% ukupno	35.2	12.1	20.9	10.6	21.3	100.0

Hi-kvadrat =22.063; sig =.037

(Hi-kvadrat = 4.245; sig=.374), međutim postoje značajne razlike s obzirom na razred koji ispitanici pohađaju (Hi-kvadrat = 22.063; sig=.037). U Tablici 3. su vidljive frekvencije odgovora ispitanika obzirom na razred koji pohađaju.

Ukoliko se gleda ukupni rezultat, za cijeli uzorak, podaci pokazuju kako je 78.7% ispitanika pilo alkohol u posljednjih 12 mjeseci, što konzumaciju alkohola čini najčešće manifestiranim rizičnim ponašanjem u uzorku (Tablica 3.). Isto tako, vidljivo

Tablica 4. *Hi-kvadrat test - razlike u neodgovornom seksualnom ponašanju s obzirom na razred ispitanika*

		U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si se neodgovorno seksualno ponašao/la?					ukupno
		više od 6x	4 -5x	2 -3x	1x	0 x	
1. razred	N	0	1	3	2	121	127
	% razred	0.0	0.8	2.4	1.6	95.3	100.0
	% varijabla	0.0	16.7	12.0	7.1	29.4	26.0
	% ukupno	0.0	0.2	0.6	0.4	24.7	26.0
2. razred	N	5	2	4	3	134	148
	% razred	3.4	1.4	2.7	2.0	90.5	100.0
	% varijabla	26.3	33.3	16.0	10.7	32.6	30.3
	% ukupno	1.0	0.4	0.8	0.6	27.4	30.3
3. razred	N	7	2	10	12	99	130
	% razred	5.4	1.5	7.7	9.2	76.2	100.0
	% varijabla	36.8	33.3	40.4	42.9	24.1	26.6
	% ukupno	1.4	0.2	2.0	2.5	20.2	26.6
4. razred	N	7	1	8	11	57	84
	% razred	8.3	1.2	9.5	13.1	67.9	100.0
	% varijabla	36.8	16.7	32.0	39.3	13.9	17.2
	% ukupno	1.4	0.2	1.6	2.2	11.7	17.2
ukupno	N	19	6	25	28	411	489
	% razred	3.9	1.2	5.1	5.7	84.4	100.0
	% varijabla	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	% ukupno	3.9	1.2	5.1	5.7	84.0	100.0

Hi-kvadrat =43.178; sig =.000

je kako je većina ispitanika (35.2%) izvijestila da je alkohol konzumirala više od 6 puta u zadnjih godinu dana.

S obzirom na razlike po razredu koji ispitanici pohađaju vidljivo je kako od 21.0% ispitanika koji izvještavaju da nisu konzumirali alkohol najveći postotak (8.4%) pohađa prvi razred, a porast učestalosti konzumacije alkohola počinje već u drugom razredu srednje škole što je vidljivo iz podatka da je 42.6% učenika drugih razreda alkohol konzumiralo šest ili više puta te se sličan trend nastavlja i u trećem i četvrtom razredu.

S obzirom na *neodgovorno seksualno ponašanje*, podaci pokazuju da se mladi ne razlikuju s obzirom na spol (Hi-kvadrat = 2.627; sig=.622), međutim prisutne su razlike u neodgovornom seksualnom

ponašanju s obzirom na razred koji mladi pohađaju (Hi-kvadrat = 43.178; sig=.000). Frekvencije odgovora ispitanika vidljive su u Tablici 4.

Iz Tablice 4. je vidljivo da ovo rizično ponašanje nije toliko učestalo u cjelokupnom uzorku. Naime, 84.0% mladih odgovora da se nikada nije tako ponašalo, međutim sama činjenica da je 16% srednjoškolaca u ovom uzorku (što čini 78 mladih) imalo seksualne odnose bez zaštite, nije zanemariva brojka. Promatramo li frekvencije odgovora s obzirom na razred koji mladi pohađaju, vidljivo je da se ovo rizično ponašanje najčešće javlja u višim razredima srednje škole. Od ukupnog broja mladih koji su se rizično seksualno ponašali vidljivo je kako otprilike 30-40% tih učenika pohađa treće i četvrte razrede.

Tablica 5. *Učestalost rizičnih ponašanja mladih kod kojih nema značajnih razlika po spolu ispitanika ili razredu*

U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si...		više od 6x	4 -5x	2 -3x	1x	0 x	ukupno
izostao/la iz škole neopravdano više od 2 dana	N	2	0	16	23	448	489
	%	0.4	0.0	4.7	5.3	91.6	100.0
koristio/la droge	N	21	6	25	17	420	489
	%	4.3	1.2	5.1	3.5	85.9	100.0

Tablica 6. Frekvencije odgovora po kategorijama na varijabli „Ukoliko bi tvoji roditelji znali da radiš nešto od navedenog bi li te kaznili?“

	sigurno/ vjerojatno DA		možda		vjerojatno/ sigurno NE		ukupno	
	N	%	N	%	N	%	N	%
korištenje alkohola	233	47.6	127	26.0	129	26.4	489	100.0
korištenje droga	455	93.0	20	4.1	14	2.8	489	100.0
nasilno ponašanje	403	82.4	65	13.3	21	4.3	489	100.0
činjenje kaznenih djela	455	92.8	22	4.5	13	2.6	489	100.0
neopravdano izostajanje iz škole	382	78.1	70	14.3	37	7.6	489	100.0
neodgovorni seksualni odnosi	345	70.6	79	16.2	65	13.3	489	100.0

Na varijablama „U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si **neopravdano izostao/la iz škole** više od 2 dana?“ (spol Hi-kvadrat = 2.439; sig=.486; razred Hi-kvadrat = 10.944 sig=.280) i „U posljednjih 12 mjeseci, koliko puta si **koristio/la droge**?“ (spol Hi-kvadrat = 5.523; sig=.238, razred Hi-kvadrat = 13.120; sig=.321) nema razlike ni po spolu ni s obzirom na razred koji ispitanici pohađaju. Zbog daljnje interpretacije rezultata u Tablici 5. su prikazane frekvencije odgovora na navedene varijable za ukupan uzorak.

Iz Tablice 5. je vidljivo kako je neopravdano izostajalo iz škole 8.4% ispitanika te je njih 14.1% konzumiralo droge u zadnjih 12 mjeseci. Gledajući ostala ispitivana rizična ponašanja ova dva rizična ponašanja značajno se rjeđe pojavljuju u uzorku. Iako se s obzirom na ukupne rezultate, konzumacija droge javlja rjeđe u ukupnom uzorku, prilično je uznemirujući podatak kako 14.1% mladih navodi kako je u posljednjih 12. mjeseci konzumiralo droge.

Razlike u percepciji vjerojatnosti discipliniranja od strane roditelja za uključivanje u rizična ponašanja s obzirom na spol i razred ispitanika

Kako bi se utvrdilo postoje li razlike u percepciji vjerojatnosti discipliniranja od strane roditelja za uključivanje u rizična ponašanja s obzirom na spol i razred koji mladi pohađaju provedene su složene analize varijance 2x4 (spolxrazred).

Tablica 7. Razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za konzumiranje alkohola s obzirom na spol i razred ispitanika

spol	1. razred			2. razred			3. razred			4. razred			ukupno		
	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N
muški	3.55	1.063	55	3.10	1.493	72	2.97	1.217	59	2.92	1.403	39	3.14	1.325	225
ženski	3.72	1.078	72	3.68	1.213	76	3.46	1.080	71	2.98	1.196	45	3.52	1.163	264
ukupno	3.65	1.073	127	3.40	1.384	148	3.24	1.167	130	2.95	1.286	84	3.34	1.253	489

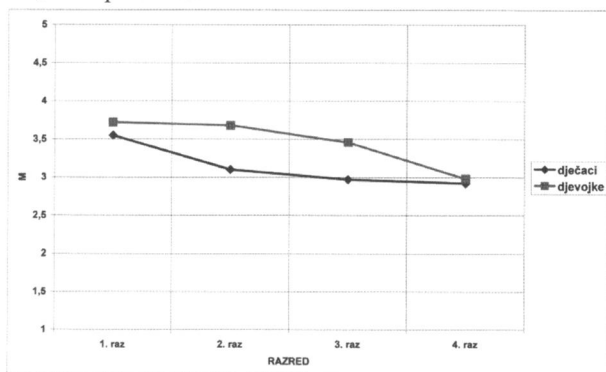
U upitniku su mladi procjenjivali vjerojatnost da će ih njihovi roditelji disciplinirati ukoliko učine nešto od navedenog: (1) koriste alkohol, (2) koriste droge (lake i teške), (3) nasilno se ponašaju, (4) učine kazneno djelo, (5) nekoliko dana neopravdano izostaju iz škole, te (5) imaju seksualne odnose bez zaštite. U Tablici 6. prikazane su frekvencije odgovora prema kategorijama.

Iz Tablice 6. je vidljivo kako mladi procjenjuju najmanju vjerojatnost da će ih roditelji disciplinirati zbog neodgovornog seksualnog ponašanja (13.3%) te konzumaciju alkohola (26.4%), što je vrlo uznemirujući podatak s obzirom na posljedice koje navedena rizična ponašanja mogu imati na mlade. Najveću vjerojatnost discipliniranja od strane roditelja mladi procjenjuju za činjenje kaznenih djela (92.8%) i korištenje droga (93.0%), te slijedi nasilno ponašanje (82.4%) i neopravdano izostajanje iz škole (78.1%).

Prva varijabla na kojoj su analizirane razlike s obzirom na spol i razred odnosi se na percipiranu vjerojatnost discipliniranja od strane roditelja za **konzumaciju alkohola** (Tablica 7., Graf 1.). Pokazao se značajnim glavni efekt spola ($F(1,488)=8.419$; $p=.004$) na način da djevojke većom procjenjuju vjerojatnost discipliniranja za konzumiranje alkohola od dječaka u svim dobnim skupinama. Glavni efekt razreda također se pokazao značajnim ($F(3,488)=7.758$; $p=.001$) te je vidljivo da ispitanici nižih razreda vjerojatnost discipliniranja za konzumaciju alkohola procjenjuju većom nego ispitanici viših razreda (Tablica 7.).

Post-hoc analizom utvrđena je značajna razlika samo između prvog i četvrtog razreda srednje škole ($p=.001$) u opisanom smjeru. Interakcija između spola i razreda ne postoji ($p=.298$).

Graf 1. Razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za konzumiranje alkohola s obzirom na spol i razred ispitanika

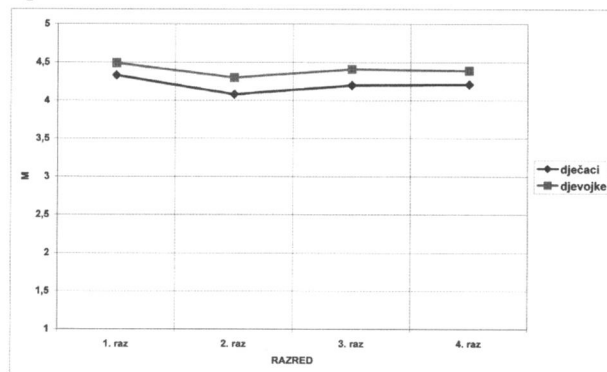

Značajne razlike po spolu ($F(1.488)=4.773$; $p=.029$) pokazale su se i na varijabli koja se odnosi na discipliniranje zbog **nasilnog ponašanja** (Tablica 8., Graf 2.), međutim nema razlika obzirom na razred koji ispitanici pohađaju ($F(3.488)=1.275$; $p=.282$). Nije značajna ni interakcija između ova dva kriterija ($p=.989$).

Analizom rezultata prikazanih u Tablici 8. vidljivo je da djevojke procjenjuju veću vjerojatnost discipliniranja ukoliko bi se nasilno ponašale nego što to procjenjuju dječaci, a svi ispitanici jednakom procjenjuju tu vjerojatnost bez obzira na razred koji pohađaju.

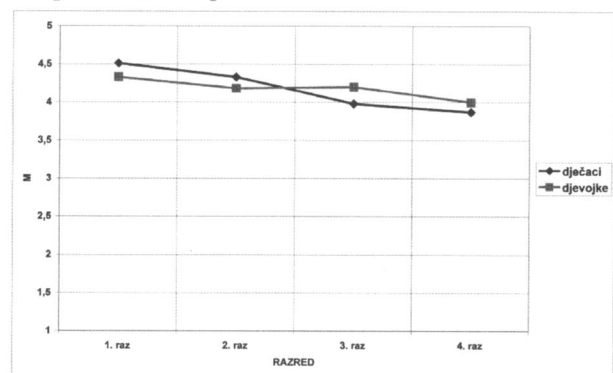
Na varijabli koja se odnosi na discipliniranje zbog **neopravdanog izostajanje iz škole** (Tablica

Graf 2. Razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za nasilno ponašanje s obzirom na spol i razred ispitanika

9., Graf 3.) pokazao se značajnim glavni efekt razreda ($F(3.488)=4.319$; $p=.005$). Na ovoj varijabli nema značajnih razlika u procjeni vjerojatnosti discipliniranja s obzirom na spol ($F(1.488)=.022$; $p=.964$), te nema značajne interakcije između ova dva kriterija ($p=.346$).

Graf 3. Razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za neopravdano izostajanje iz škole s obzirom na spol i razred ispitanika

Tablica 8. Razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za nasilno ponašanje s obzirom na spol i razred ispitanika

spol	1. razred			2. razred			3. razred			4. razred			ukupno		
	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N
muški	4.33	.963	55	4.08	.946	72	4.20	.943	59	4.21	.894	39	4.20	.939	225
ženski	4.49	.787	72	4.30	.910	76	4.41	.935	71	4.36	.830	45	4.39	.869	264
ukupno	4.42	.868	127	4.20	.931	148	4.32	.940	130	4.29	.858	84	4.30	.906	489

Tablica 9. Razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za neopravdano izostajanje iz škole s obzirom na spol i razred ispitanika

spol	1. razred			2. razred			3. razred			4. razred			ukupno		
	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N
muški	4.51	.920	55	4.33	.805	72	3.98	1.167	59	3.87	.951	39	4.20	.988	225
ženski	4.33	.904	72	4.18	1.055	76	4.20	1.116	71	4.00	1.398	45	4.20	1.099	264
ukupno	4.41	.912	127	4.26	.941	148	4.10	1.140	130	3.94	1.206	84	4.20	1.048	489

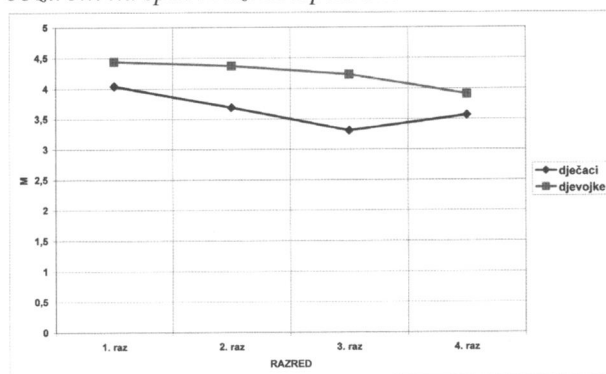

Tablica 10. Razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za neodgovorno seksualno ponašanje s obzirom na spol i razred ispitanika

spol	1. razred			2. razred			3. razred			4. razred			ukupno		
	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N	M	SD	N
muški	4,04	1,170	55	3,69	1,218	72	3,31	1,316	59	3,56	1,294	39	3,65	1,226	225
ženski	4,44	,948	72	4,37	,964	76	4,23	1,198	71	3,91	1,294	45	4,27	1,097	264
ukupno	4,27	1,065	127	4,04	1,142	148	3,81	1,330	130	3,75	1,298	84	3,99	1,216	489

Iz rezultata prikazanih u Tablici 9. vidljivo je kako mladi koji pohađaju prvi razred procjenjuju vjerojatnost discipliniranja zbog neopravdanog izostajanja iz škole najvećom, te da se procjena te vjerojatnosti smanjuje povećavanjem razreda. Post-hoc analiza pokazuje značajnu razliku samo između učenika prvog i četvrtog razreda srednje škole ($p=.017$).

Na varijabli koja se odnosila na percepciju vjerojatnosti discipliniranja zbog **neodgovornog seksualnog ponašanja** (Tablica 10., Graf 4.) značajna razlika pokazala se i po spolu ($F(1.488)=29.557$; $p=.000$) i po razredu ($F(3.488)=4.823$; $p=.003$) koji mladi pohađaju, dok interakcija između spola i razreda nije značajna ($p=.222$).

Graf 4. Razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za neodgovorno seksualno ponašanje s obzirom na spol i razred ispitanika

Prikazani rezultati pokazuju kako djevojke procjenjuju vjerojatnost discipliniranja za neodgovorno seksualno ponašanje većom nego dječaci. Također je vidljivo kako mladi koji pohađaju prvi razred procjenjuju vjerojatnost discipliniranja većom nego oni koji pohađaju više razrede. Najnižu vjerojatnost discipliniranja procjenjuju ispitanici trećih razreda srednjih škola. Post-hoc analiza na 5% značajnosti pokazuje razliku u procjeni vjerojatnosti discipliniranja za neopravdano izostajanje iz škole između mladih koji pohađaju prvi i treći razred srednje škole ($p=.019$) te prvi i četvrti razred ($p=.019$).

Na varijablama „Ukoliko bi roditelji znali da **koristiš droge**, bi li te kaznili?“ ($M=4,71$; $SD=,748$)

te „Ukoliko bi roditelji znali da **činiš kaznena djela**, bi li te kaznili?“ ($M=4,66$; $SD=,740$) nema značajnih razlika niti prema spolu niti obzirom koji razred ispitanici pohađaju.

Rasprava

Analiza podataka je pokazala kako je najčešće rizično ponašanje u koje se uključuju mladi (14-19 godina) konzumacija alkohola. Slijedi nasilno ponašanje, neodgovorno seksualno ponašanje, te korištenje droga. Rizična ponašanja koja su rjeđe prisutna u uzorku jesu činjenje kaznenih djela i neopravdano izostajanje iz škole. Dobiveni podaci, obzirom na najčešća rizična ponašanja djece i mladih prate istraživanja u Hrvatskoj i svijetu (Kuzman i sur. 2008, Kuzman, Pavić Šimetin i Pejnović Franelić, 2008, Dabo i sur., 2008, Ferić i Bašić, 2004, Stevens i Griffin, 2001).

Analiza razlika uključivanja u rizična ponašanja u zadnjih 12 mjeseci obzirom na spol pokazala je kako postoje razlike u izvještavanju o nasilnom ponašanju i činjenju kaznenih djela. Muški ispitanici izvještavaju o češćem uključivanju u navedena ponašanja. Slične nalaze moguće je pronaći i u mnogim drugim istraživanjima - tako Scales (1999) navodi kako su dječaci skloniji iskazivanju nasilničkog ponašanja posebice fizičkog, direktnog nasilja (Olweus, 1998, Dake, 2003, prema Buljan-Flander, 2007). Isto tako, Fagan i suradnici (2007) navode kako su osobe muškog spola dvostruko sklonije iskazivanju delinkventnog ponašanja.

U prikazanom istraživanju nisu dobivene razlike po spolu kod ostalih, ispitivanih, rizičnih ponašanja - neopravdano izostajanje iz škole, konzumacija alkohola i droga te neodgovorno seksualno ponašanje. Nepostojanje razlika u konzumaciji alkohola s obzirom na spol, nije u skladu s opširnim ESPAD istraživanjem (Kuzman i sur., 2008) kojim je utvrđeno kako mladići u većoj mjeri konzumiraju alkohol od djevojaka, iako autori tog istraživanja govore u prilog trendu porasta konzumacije alkohola kod djevojaka.

Hipoteza H1: Postoje razlike u manifestiranju rizičnih ponašanja mladih s obzirom na spol, na način da se dječaci češće upuštaju u rizična ponašanja u odnosu na djevojke - **je djelomično potvrđena** (u dijelu koji se odnosi na nasilničko ponašanje i činjenje kaznenih djela).

S obzirom na razred koji ispitanici pohađaju, statistički značajne razlike u učestalosti uključivanja u rizična ponašanja dobivene su za konzumaciju alkohola i neodgovorno seksualno ponašanje. Kada se radi o konzumaciji alkohola, ispitanici koji pohađaju II i III razred su najčešće izvještavali o takvom ponašanju. Trend porasta konzumacije alkohola s kronološkom dobi sukladan je rezultatima ESPAD-ovog istraživanja kako za područje Hrvatske tako i za područje ostalih europskih zemalja (Kuzman i sur., 2008., Raboteg-Šarić i sur., 2002, www.espad.org).

Nadalje, rezultati istraživanja prikazanog u ovom radu pokazuju da je neodgovorno seksualno ponašanje prisutnije kod ispitanika viših razreda srednje škole. Razlog tome je vrlo vjerojatno i taj što većina mladih u seksualne odnose ulazi nakon 16. godine života (Dabo i sur., 2008), te se stoga i povećava udio mladih koji ne koriste nikakva sredstva zaštite u skupini starijih srednjoškolaca.

Za rizična ponašanja „konzumacija droga“ i „neopravdano izostajanje iz škole“ analiza podataka nije pokazala razlike niti po spolu niti po dobi. Ne postojanje razlika u učestalosti konzumacije droge s obzirom na spol i dob ispitanika nije u skladu s rezultatima ESPAD istraživanja (Kuzman i sur., 2008) u kojem su dokazane razlike u konzumaciji droga kod srednjoškolaca u Hrvatskoj s obzirom na kriterije spola i dobi - upotreba droga bila je učestalija kod mladića, te se povećavala prelaskom iz 1. u 2. razred srednje škole.

Hipoteza H2: Postoje razlike u manifestiranju rizičnih ponašanja mladih s obzirom na razred koji ispitanici pohađaju, na način da učenici viših razreda srednje škole manifestiraju više rizičnih ponašanja - **je djelomično potvrđena** (u dijelu koji se odnosi na konzumiranje alkohola i neodgovorno seksualno ponašanje).

Nadalje, istraživalo se postoje li razlike u percepciji vjerojatnosti discipliniranja od strane roditelja za uključivanje u rizična ponašanja s obzirom na spol ispitanika i razred koji pohađaju (dob).

S obzirom na spol ispitanika, rezultati istraživanja su pokazali kako ženski ispitanici procjenjuju većom

vjerojatnost discipliniranja za konzumaciju alkohola, nasilno ponašanje i neodgovorno seksualno ponašanje nego muški ispitanici. Dobiveni podaci su u skladu s drugim istraživanjima koja pokazuju kako djevojke imaju percepciju veće razine nadzora i kontrole njihova ponašanja od strane roditelje nego dječaci (Sartor i Youniss, 2002). Veća percepcija djevojaka da će biti disciplinirane za nasilničko ponašanje djelomično se može objasniti tumačenjem Martinove i Colbertove (1997, prema Keresteš, 2001) o različitim očekivanjima koja društvo i roditelji imaju od dječaka i djevojčica. Od djevojčica se očekuje da usvoje vrijednosti i ponašanja koja su sukladna ženskoj spolnoj ulozi, primjerice osjećajnost, nježnost i obazrivost prema drugima, dok se od dječaka očekuju ponašanja sukladna muškoj spolnoj ulozi, primjerice nezavisnost, asertivnost, dominantnost i kontrola emocija. Autorice navode kako se te razlike u roditeljskim očekivanjima odražavaju i na različite ciljeve u odgoju, kao i na različite odgojne postupke i specifična roditeljska ponašanja prema djeci različitog spola.

Hipoteza H3: Postoje razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za rizična ponašanja od strane roditelja kod mladih s obzirom na spol, na način da djevojke percipiraju vjerojatnost discipliniranja većom u odnosu na dječake - **je djelomično potvrđena** (u dijelu koji se odnosi na percipiranu vjerojatnost discipliniranja za konzumaciju alkohola, nasilno ponašanje i neodgovorno seksualno ponašanje).

Slične razlike su dobivene i obzirom na razred koji ispitanici pohađaju. Ispitanici nižih razreda srednjih škola percipiraju većom vjerojatnost za discipliniranje ukoliko bi njihovi roditelji znali da konzumiraju alkohol, neopravdano izostaju iz škole te se neodgovorno seksualno ponašaju. I ESPAD-ovo istraživanje (Kuzman i sur., 2008) provedeno 2007. godine također pokazuje kako i dječaci i djevojčice procjenjuju da se s porastom njihove dobi tolerancija očeva na njihovo konzumiranje alkohola povećava. Percepcija vjerojatnosti discipliniranja za konzumaciju droga i činjenje kaznenih djela ne razlikuje se ni po spolu, ni obzirom na razred koji ispitanici pohađaju.

Hipoteza H4: Postoje razlike u percipiranoj vjerojatnosti discipliniranja za rizična ponašanja od strane roditelja kod mladih s obzirom na razred koji mladi pohađaju, na način da učenici prvog razreda procjenjuju vjerojatnost discipliniranja većom od učenika četvrtih razreda - **je djelomično potvrđena** (u dijelu koji se odnosi na percipiranu vjerojatnost discipliniranja za konzumaciju alkohola, neo-

pravdano izostajanje iz škole i neodgovorno seksualno ponašanje.

Sažeto rečeno, a s obzirom na ispitivanje razlike u percepciji vjerojatnosti discipliniranja od strane roditelja za uključivanje u rizična ponašanja obzirom na spol i dob ispitanika može se zaključiti kako roditelji češće discipliniraju žensku djecu te djecu niže kronološke dobi (početak pohađanja srednje škole) ukoliko znaju da konzumiraju alkohol ili imaju saznanja da se seksualno neodgovorno ponašaju. Žensku djecu, bez obzira na dob, roditelji češće discipliniraju i za nasilno ponašanje. S druge strane, djecu niže kronološke dobi, a bez obzira na spol, roditelji će češće disciplinirati za neodgovorno izostajanje iz škole.

ZAKLJUČAK

Ukoliko se rezultati pogledaju u njihovoj ukupnosti, može se primijetiti da učestalost rizičnih ponašanja i percipirana vjerojatnost discipliniranja od strane roditelja za uključivanje u rizična ponašanja nisu „u skladu“. Naime, iako ne postoji statistički značajna razlika u učestalosti rizičnih ponašanja obzirom na spol ispitanika niti za neodgovorno seksualno ponašanje niti za konzumaciju alkohola, roditelji će češće za ta ponašanja disciplinirati žensku djecu. Podatak da će ih više kažnjavati za nasilno ponašanje, iako je to ponašanje statistički značajno prisutnije kod muških ispitanika, je također zanimljiv (iako je možda baš činjenica da se žensku djecu više disciplinira za nasilno ponašanje dovela do ove razlike). S druge strane, muški ispitanici, koji prema podacima češće čine kaznena djela i koji se češće nasilno ponašaju, imaju percepciju da će ih roditelji manje vjerojatno disciplinirati za ta ponašanja od ženskih ispitanika.

Ako se gledaju razlike s obzirom na razred koji ispitanici pohađaju, dakle dob, podaci pokazuju da će roditelji ispitanike niže dobi vjerojatnije disciplinirati za konzumaciju alkohola, neodgovorno

seksualno ponašanje i neodgovorno izostajanje iz škole dok podaci o učestalosti tih ponašanja obzirom na dob govore kako se ona pojavljuju u višim razredima srednje škole, odnosno da nema razlika kod neodgovornog izostajanja iz škole.

Čini se da porastom dobi roditelji manje discipliniraju svoju djecu, te da manje discipliniraju mušku djecu. Činjenica je, s druge strane, da se muška djeca češće uključuju u određena rizična ponašanja, te da su neka od njih češća u višoj kronološkoj dobi. Vrijednost ovih podataka je u tome što skreću pozornost upravo na svojevrsnu neusklađenost učestalosti discipliniranja i učestalosti uključivanja u rizična ponašanja.

Poznato je kako su discipliniranje za uključivanje u rizična ponašanja i adekvatna supervizija zaštitni čimbenik u obiteljskom okruženju (Amato i Fowler, 2002, Aquilino i Supple, 2001, Harachi, 2000, Sayger, 1996). Naravno, sam čin discipliniranja nije sam po sebi dovoljan. Koliki će utjecaj discipliniranje imati na ponašanje mladih, ali i njihov cjelokupan razvoj (razvoj odgovornosti, samopoštovanja, učenje vrijednosti...), ovisi i o obliku i o intenzitetu discipliniranja. Kvalitetno discipliniranje, a ne kažnjavanje, je samo jedna od vještina koju koriste „uspješni“ roditelji. Uz ovu vještinu, kao česti zaštitni čimbenici u obitelji za uključivanje u rizična ponašanja, često se spominje i nadgledanje djece (National Research Council i sur., 2001; Houge, Liddle i Johnson-Leckrone, 2002; Pillay, 1998; Brounstein, Zweig i Gardner, 1998; Gardner, Green i Marcus, 1994) i postojanje pravila u obitelji. Ukoliko se želi raditi na prevenciji uključivanja u rizična ponašanja/razvoju poremećaja u ponašanju djece i mladih u obiteljskom okruženju, ostaje jačati vještine roditelja i kontinuirano ulagati u stvaranje kvalitetnih odnosa među članovima obitelji. Kako najbolje odgovoriti na izazove roditeljstva, ali i odrastanja u modernom društvu, ukazuju ovakva i slična istraživanja.

LITERATURA

- Amato, P.R., Fowler, F. (2002): Parenting Practice, Child Adjustment and Family Diversity. *Journal of Marriage and Family*, 64, 703-716.
- Aquilino, W.S., Supple, A.J. (2001): Long-term Effects of Parenting Practice during Adolescence on Wellbeing: Outcomes in Young Adulthood. *Journal of Family Issues*, 22, 289-308.
- Bašić, J., Ferić, M. (2004): Djeca i mladi u riziku - rizična ponašanja. U: Bašić, J., Koller-Trbović, N. i Uzelac, S. (Ur.), *Poremećaji u ponašanju: pristupi i pojmovna određenja*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 57-72.
- Brack, C. J., Brack, G. (1994): Dimensions Underlying Problem Behaviors, Emotions and Related Psychosocial Factors in Early and Middle Adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 14, 3, 344-370.
- Brounstein, P.J., Zweig, J.M., Gardner, S.E. (1998): *Science-based Practice in Substance Abuse Prevention: A Guide*. Substance Abuse and Mental Health Services Administration, Center for Substance Abuse Prevention, Division of Knowledge Development and Evaluation.
- Buljan-Flander, G., Durman-Marijanović, Z., Ćorić-Špoljar, R. (2007): Pojava nasilja među djecom s obzirom na spol, dob i prihvaćenost/odbačenost u školi. *Društvena istraživanja*. 16, 1-2, 157-174.
- Dabo, J., Malatestinić, Đ., Janković, S., Bolf Malović, M., Kosanović, V. (2008): Zaštita reproduktivnog zdravlja mladih - modeli prevencije. *Medicina*. 44, 1, 72-79.
- Dryfoos, J. G. (1990): *Adolescents at risk*. Oxford University Press. New York.
- European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. www.espad.org
- Fagan, A., Van Horn, L., Hawkins, D., Arthur, M. (2007): Gender Similarities and Differences in the Association Between Risk and Protective Factors and Self-Reported Serious Delinquency. *Prevention Science*. 8, 115-124.
- Gardner, S.E., Green, P.F., Marcus, C. (1994): *Signs of Effectiveness II: Preventing alcohol, tobacco and other drug use: A risk factor/resiliency-based approach*. Government printing Office, Washington, D.C.
- Harachi, T.W. (2000): *A Prevention Science Framework Aimed at Delinquency*. (in) Annual report for 2000 and Resource Materials Series No. 59. UNAFEI, Fuchu/Tokyo, Japan, 183-194. www.unafei.or.jp
- Houge, A., Liddle, H.A., Johnson-Leckrone, J. (2002): Family-based Prevention Counseling for High-Risk Young Adolescents: Immediate Outcomes. *Journal of Community Psychology*, 30, 1, 1-22.
- Jewell, J.D., Stark, K.D. (2003): Comparing the Family Environments of Adolescents with Conduct Disorder or Depression. *Journal of Child and Family Studies*. 12, 1, 77-89.
- Keresteš, G. (2001): Spol roditelja te dob i spol djeteta kao odrednice roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*. 4, 1-2, 7-24.
- Kuzman, M., Pavić Šimetin, I., Pejnović Franelić, I. (2008): Ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi 2005/2006. Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Zagreb.
- Kuzman, M., Pejnović Franelić, I., Pavić Šimetin, I., Pejak, M. (2008): *Europsko istraživanje o pušenju, alkoholu i drogama među učenicima: Izvješće za Republiku Hrvatsku i Grad Zagreb*. Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Grad Zagreb - Gradski ured za zdravstvo, rad, socijalnu zaštitu, Zagreb.
- Marušić, I., Pavin-Ivanec, T. (2008): Praćenje vršnjačkog nasilja u osnovnim škola: spolne razlike u učestalosti i vrstama nasilnog ponašanja. *Ljetopis socijalnog rada*. 15, 1, 5-19.
- National Research Council, McCord, J., Spatz Widon, C., Crowell, N.A. (2001): *Juvenile Crime, Juvenile Justice*. National Academies Press.
- Pillay, A. L. (1998): Perception of Family Functioning in Conduct Disordered Adolescent. *South African Journal of Psychology*. 28, 4, 191-196.
- Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S., Brajša-Žganec, A. (2002): Stilovi roditeljskoga odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja*, 11, 2-3 (58-59), 239-263.
- Sartor, C.E., Youniss, J. (2002): The Relationship between Positive Parental Involvement and Identity Achievement during Adolescence. *Adolescence*, 37, 146, 221-234.
- Sayger, T. V. (1996): Creating Resilient Children and Empowering Families Using a Multifamily Group Process. *Journal for Specialist in Group Work*, 21, 2, 81-90.

Scales, P.C. (1999): Reducing Risk and Building Developmental Assets: Essential Actions for Promoting Adolescent Health. *Journal of School Health*, 69, 3, 133-120.

Stevens, P, Griffin, J. (2001): Youth High-Risk Behaviors: Survey and Results. *Journal of Addictions and Offender Counseling*, 22, 1,31-47.

YOUTHS' RISK BEHAVIOR AND THEIR PERCEPTION OF ANTICIPATED PARENTAL CONSEQUENCES FOR RISK BEHAVIOR

Martina Ferić Šlehan
Josipa Mihić
Neven Ricijaš

Department of Behavioral Disorders
Faculty of Education and Rehabilitation Sciences
University of Zagreb

ABSTRACT

The aim of this paper is to explore gender and grade differences in youths' risk behavior, as well as to explore possible differences in probability of parental disciplinary sanctions for those behaviors regarding gender and grade.

The sample of 498 high-school pupils participated in the research. Data was analyzed with descriptive analysis, Hi-square test and MANOVA 2x4 (genderxgrade). Results showed gender differences in manifesting risk behavior in the last 12 months in violent and delinquent behavior (in favor of boys). Higher grade student consume more alcohol and manifest more sexually risky behavior.

Further on, results indicate that parents discipline girls more than boys, as well as younger pupils (beginning of high-school). It is also possible to conclude that there is a certain discrepancy in the frequency of parental discipline and frequency of youths' engagement in risk behaviors.

Key words: risk behavior, youths, parental discipline